



הוצאת ספריו וכתביו הק'
ומסעלים להפצת תורתו



משתגעין ומתלהטין ב תורת האור החיים הקדוש

פרשת וירא תשפ"ג | גליון סב

פנינים מוכתרים מעובדים ומתומצתים על פי דברי רבינו

פניני חיים

מוסר חיים לקח מהפרשה במשנת רבינו

וַיֵּרָא וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עֲלָיו וַיֵּרָא וַיֵּרֶץ לְקִרְאתָם (יח, ב).

חז"ל הקשו מהו כפל הלשון שאומר וירא וירץ לקראתם. ויש לפרש דהרי מלאך רפאל בא לרפאותו מצער המילה, ומיד כשראה את מלאך רפאל מרחוק הוא נתרפא ממילתו, ואפילו שהיה מלאך רפאל בריחוק מקום 'המלאך' יראה מרחוק ואין הבדל לבחינת הרוחניות למנוע הרפואה, ותיכף ומיד עשה שליחותו רפאל ורפאהו, וזהו הפירוש "וירא", שעל ידי שראה אותו נפא. ולכך "וירץ" לקראתם שאחר שנרפא היה יכול לרוץ אליהם.

אֲרֹדָה נָא וְאֶרְאֶה הַכְּצַקְתָּהּ הַבָּאָה אֵלַי עִשׂו כְּלָה וְגו' (יח, כא).

קשה מהו הכוונה "ארדה נא ואראה". ויש לפרש, שעל פי הדין אם הקב"ה היה מעניש את האדם לפי מעלתו וגדולתו של הקב"ה, שהוא הכעים את המלך והקל הגדול הקב"ה, היה מתחייב מיתה אפילו על כל חטא שהוא, וכמו שאמרו חז"ל 'הכל לפי המבייש והמתבייש'. אלא שהקב"ה נוהג במידת החסד והרחמים, וכשהוא בא לשפוט את האדם, הוא יורד ממדרגתו הנעלה, ומשווה את עצמו לנבראים ושופט אותם ביחס לנבראים, וזוהו יש לפרש שאומר הקב"ה "ארדה נא" שהקב"ה יורד מדרגת הדין ושופט את הנבראים ביחס אליהם.

אֶל תְּבִיט אַחֲרָיִךְ... הַמְּלֵט פֶּן תִּסְפָּה (יט, ז).

יש לדעת מדוע ציוה המלאך ללוט שלא יחזיר פניו ויראה העונש של סדום. ויש לפרש כיון שגם לוט היה בעל עבירה, וידוע שעבירות האדם נרשמים בפניו במצחו והכרת פניו תענה בו מה פעל, לכן לא יחזיר פניו לעיר סדום, כי המשחיתים יכירו בו סימני התיעוב והחטא, ואין לו זכות להינצל מהם, וצא למד מה עלתה לאשתו.

וְהָיָה כִּי תִּשְׂרָא אֶת שְׂרָה פֶּאֶשֶׁר אָמַר (כא, א).

חז"ל דרשו דלכך נסמך פרשה זו לפרשת אבימלך, כדי ללמד שכל המתפלל על חברו הוא נענה תחילה, ומשמע דשרה נפקדה ע"י תפילת אברהם על אבימלך. וקשה שהרי הקב"ה הבטיח לו כבר קודם מעשה זה שיתן לו זרע, וכמו שמפורש כאן בפסוק "וה' פקד את שרה כאשר אמר". ויש לפרש דהקב"ה הבטיח לו שיתן לו בנים, וההבטחה תתקיים בסגולת ובזכות מצוה שתבוא לפניו, שכן דרכו של הקב"ה 'כשירצה ה' להיטיב, יזמין המצוה שסגולתה היא הטובה המבוקשת' ולכך הזמין לו הקב"ה המעשה עם אבימלך, כיון דהסגולה להיפקד בבנים, הוא כשיתפלל על אחרים שיפקדו בבנים.

וַיִּקְרָא אַבְרָהָם אֶת שְׁם בְּנוֹ הַנוֹלָד לוֹ אֶשֶׁר יָלְדָה לוֹ שְׂרָה יִצְחָק (כא, ג).

קשה דהמילים "הנולד לו" מיותרים. ויש לפרש דהגם שהיה לו בן אחר שהוא ישמעאל, רק יצחק נחשב להתייחס כבן "הנולד לו", שהוא היה תכלית תאוותו ורצונו של אברהם אבינו.

'שקר' איך כאן – 'יראת שמים' יש כאן!

וַתִּצְחַק שְׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרַי בְּלִתי הֵיטָה לִי עֲדֹנָה וְאֵדְנִי זָקֵן. וַיֹּאמֶר ה' אֶל אַבְרָהָם לְמָה זֶה צִחְקָה שְׂרָה. וַתִּכְחַשׂ שְׂרָה לֵאמֹר לֹא צִחְקָתִי כִּי יֵרָאָה, וַיֹּאמֶר לֹא כִּי צִחְקָתְךָ (יח, יב-טו).

לכאורה משמע שסיפר הכתוב בגנותה של שרה אמנו. שבפה מלא הכחישה את האמת, שהרי הפסוק מעיד שאכן צחקה. אולם על פי האמת מי שחושד בשרה שעשתה דבר כזה, אינו אלא מן המתמיהים. מלבד שלא יעלה על הדעת ששרה תוציא מפיה שקר חס ושלום, הלא במצבה לא היה כל הגיון בכך. הלא ברור היה מראש, שאין לה סיכוי להכחיש את העובדות, כיון שהקדוש ברוך הוא גילה לאברהם את האמת. ואם כן נשאלת השאלה, מה היה באמת פשר התנהגותה?

ונראה, שבאמת לא רק שלא היה כאן כל כוונה לשקר, אלא אדרבה, התנהגותה מלמדת על היראת שמים שבה.

ונסביר את הענין בדוגמה מן המציאות: נניח, שבעל עסקים נתפס בעוון הברחה גדולה. משפטו נערך בפני בית המשפט, והשופט שאל את הנאשם אם אכן ביצע את העבירה המיוחסת לו. בקול בוטח, ללא היסוס, עונה הלה: כן, בודאי!

מהו הרושם המתקבל מהודאה זו? מי שמסוגל להודות באשמה בלי להניד עפעף, סימן הוא שאינו רואה במעשה זה כל עוול. אדם שבאמת רובצים עליו רגשי אשמה, יקשה עליו להודות. ככל שחרטתו עמוקה יותר, הולכת ומתגברת אצלו הרתיעה מפני ההודאה. מי שמתבייש בעונו בושה אמיתית, עלול להגיע למצב, שבו אינו מסוגל להודות בחטא מרוב בושה.

נמצינו למדים: ישנה הכחשה, וישנה הכחשה. ישנו אדם המכחיש מתוך מחשבת זדון, כדי להעלים את האמת. הכחשה זו ניכרת בכך, שהיא מלווה בהעמדת פני תם, ובתקיפות מירבית. ומאידך, ישנה הכחשה שכל כולה הודאה, ובמה הדברים אמורים? באדם המכחיש משום שמתבייש להודות. בהכחשה זו אין זכר לתקיפות, היא נאמרת ברתת ובבושת פנים.

מעתה, מובנת מאד התנהגותה של שרה. לא זו בלבד שלא היה כל עוול במה שהכחישה, אלא אדרבה, אילו היתה מודה, היה זה מתפרש כזלזול בחומרת החטא. החרטה שהתחרטה היתה כל כך עמוקה, שהיא מנעה ממנה את האפשרות להודות באשמה.

היא אמנם הכחישה, אבל אין לך הודאה גדולה מזו... היא הכחישה בבושת פנים, או ליתר דיוק, העמידה פנים כמכחישה, כדי להביע בכך את חרטתה. ואם נדייק היטב בדברי הפסוק, נמצא זאת מפורש בתורה "ותכחש שרה לאמר", כלומר, אמנם הכחישה, אבל זה היה "לאמר", ישנה כאן כוונה נסתרת במילים שאמרה. וזה מה שמסיים הפסוק: "כי יראה", היא עשתה זאת כתוצאה מיראת שמים, ולא מתוך חוצפה ח"ו.

למרות זאת, הורה לה אברהם שעליה להודות במעשה. ואולי דוקא אחרי ההכחשה, היה מקום גם להודאה - כי מעתה מובן לכל, שאין בהודאה כל סימן לזלזול בהכרת החטא!

למי שמוקבל על עצמו בל"ז ללמוד 'אור הזוהרים' כל יום לכ"י סדר הפרשיות

ניתן לקבל סט זומבי "אור הזוהרים" מהדורת כ"ס בהוצאת 'עוז והדר'

לשלוז בווייל mitkapel@gmail.com הכמות כעת מוגבלת

להצלחות מישפוזת יוון ברוזוניות ובגשמיות

הטעם שהקורא לאברהם עובר בעשה

ותהר ותלד שרה לאברהם בן (כא, ב): ואמר לאברהם, רמז בן זה לאברהם ולא ישמעאל לאברהם, כי לא יקרא שמו בן אברהם, דכתיב (כא יב) "כי ביצחק יקרא לך זרע". והגם שמצינו שאמר הכתוב (טז טו) "ותלד הגר לאברהם בן", שם נקרא שמו 'אברהם' אבל אחר שציעקר שם אברהם שלא יזכר עוד שם זה עליו אלא 'אברהם', ישמעאל אינו לו לקרא בן אברהם.

ואולי כי לזה הקורא לאברהם אברהם עובר בעשה (ברכות יג), טעם הקפדתו לתקנה כי קשיקרא לו אברהם מיחס אליו ישמעאל לבנו, וה' אמר כי ביצחק יקרא לך זרע ואינו זה אלא קשיקרא שם אברהם, וטעם זה אינו ביצחק, לזה הגם שנקרא ישר'אל אין קפידא שיקרא יעקב.

לכאורה דברי רבינו שכתב דאחר שנקרא "אברהם" לא מצינו שיתייחס ישמעאל אחריו, תמוה ביותר, שהרי בפירוש מצינו כתובים ב' פסוקים "ישמעאל בן אברהם":

א. בסוף פרשת חיי שרה (כה, יב) "ואלה תולדות ישמעאל בן אברהם אשר ילדה הגר המצרית שפחת אברהם".

ב. בסוף פרשת תולדות (כח, ט) "וילך עשיו אל ישמעאל, ויקח את מחלת בת ישמעאל בן אברהם אחות נבית לו לאשה". ונראה כתמיהה עצומה לכאורה ע"ד רבינו.

ובספר אור הגנוז (על האוחה"ק) פירש יפה בכונת רבינו, דלא מצינו שיקרא ישמעאל בכינוי "בן אברהם" סתם, בלי הזכרת שמו, כי זרע סתם בלי הזכרת השם לא נאמר רק על יצחק, משא"כ בישמעאל הזכירו רק בשמו, וכמו שכתוב בב' המקומות הנ"ל ישמעאל בן אברהם.

ובשו"ת אפרקטא דעניא (ח"ד סי' ט"ז) תירץ: עפ"י מש"כ רבינו בסו"פ תולדות, שהטעם שנשא ישמעאל ממשפחת אברהם, כדי שיתקיימו הברכות באמצעות הבנים שיהיו לו ע"י אשה ממשפחת אברהם. ולכן לא רצה ליקח מבנות כנען שהוא ארור, יעו"ש.

לפי"ז מה שהתורה אומרת שלקח את מחלת בת ישמעאל בן אברהם. אין הכוונה לייחס את ישמעאל אחר אברהם, אלא אדרבה כוונת התורה לרמז על הסיבה שהוא נשא את מחלת כי היא היתה מזרע אברהם.

כמו כן מה שכתוב בסו"פ חיי שרה, אלה תולדות ישמעאל "בן אברהם", יונח לו על פי מה דברי הספה"ק באר מים חיים (עה"ת - שם) שהקשה דלכאורה כל הפסוק מיותר.

וביאר דכוונת הכתוב לומר דכל מה שנתרבה זרעו והוליד כ"כ הרבה נשיאים, הוא רק בזכות אברהם שהבטיח לו הקב"ה "וגם את בן האמה לגוי אשימנו", וכדי שלא נחשוב שהוא מתייחס אחרי אברהם, מוסיפה התורה "אשר ילדה לו הגר וגו'", להדגיש שהוא מתייחס אחרי גר ולא אחרי אברהם יעו"ש, ולפי דבריו מפורש בפסוקים דאין הכוונה שהוא מתייחס אחרי אברהם, אלא שכל זרעו ותולדותיו בזכות אברהם.



האם אברהם היה ער כל ליל העקידה

ויאמר קח נא (כב, ב): עוד רמז לו שיקח את שרה בדרך להתרצות אליו להוליכו עמו, וכן אמרו ז"ל (תנחומא) כי כל אותו הלילה הנה אברהם מפיס לשרה להסכים עמו שיליכנו ללמדו תורה עד אור הבקר.

הנה בתנחומא שם לא כתוב הלשון שפייסה כל הלילה, ולפי דברי רבינו צריך ביאור שהרי נאמר וישכם אברהם בבוקר, ומשמע שהשכים משינתו ולא היה ער כל הלילה.

ואולי כוונת רבינו כל הלילה היינו רוב הלילה (ע"ד שמצינו בכמה מקומות, וכידוע מהט"ז או"ח סי' תקפ"ב סק"ג).

או י"ל, שוישכם לאו דווקא השכמה בבוקר מהשינה, אלא מתפרש מלשון הקדמה להיות מוכן לעשות הדבר תיכף באור הבוקר (וכ"ה ברש"י מכות ב, א ד"ה התם קאי).

מקום העקידה היה כדין מזבח או במה

וישכם אברהם בבקר (כב, ג): טעמו של אברהם משום שאמר הכתוב (ויקרא ז, לח) ביום צאתו וגו' להקריב וגו' ואמר ז"ל (זבחים צח). שאין מקריבין בלילה, ולזה הלא בזמן שהוא פשר להקריב, שאם יזדמן לו המקום לא יהיה חסר זמן.

בעיקר דברי רבינו שהעבודת העקידה היתה פסולה בלילה, העיר הגאון רבי מנחם ועמבא [בהסכמה לספר אוהב שלום (שפירא)], דהרי בשחיטת לילה במה נחלקו בגמ' (זבחים קכ, א) אי כשירה, ולמ"ד דכשירה מדוע כתב רבינו דהיה פסול העקידה בלילה. [ויצוין שבחידושי רבינו מאיר שמחה (שבת קלב, ב) פירש סתמא דגמ' דלילה כשר בממה].

וכתב דההכרח לומר שרבינו ס"ל שהעקידה דינה כמזבח שבמקדש ולא כבמה. אולם עיין בברכת שמעון, דרבינו אזיל למ"ד דלילה פסול בממה, ואפילו אם כשר, מ"מ מצוה מן המובחר להקריבו ביום.

והביא מדברי הפרקי דרבי אליעזר (פרק ל"א) דאברהם אבינו היה ככהן גדול המקריב, וביאר בזית רענן (להמג"א) הטעם שהוצרך להיות כהן גדול, כיון דשוחט את בנו הרי הוא אונן והאיך זירוק ויקטיר, ועל כרחך דהוי כהן גדול דמקריב אונן. ומוכח דהוי בגדר קדשי מזבח, כיון דאונן כשר בממה (זבחים טז, א), ומדוהוצרך להיות כה"ג להיות כשר בממה, ע"כ דין מזבח יש לו. גם בשו"ת צננת פנעה (וארשא, ח"א סי' ע"ב) פירש כהזית רענן. [ובגהגות הרד"ל (פרקי דר"א שם, אות מד) הקשה על היות רענן דאונן כשר בממה].

ובספר חנוכת התורה ביאר באופן נפלא הכתוב "ויאמר יצחק אל אברהם אביו ויאמר אבי, ויאמר הנה האש והעצים ואיה השה לעולה", דיצחק הבין כשראה העצים והאש שרוצה להקריב קרבן, ולכן אמר לו שאם יקריב אותו הרי הוא אונן ופסול לעבודה, ולכן אמר לו 'אבי' דכיון שהוא אביו היא אונן ופסול לעבודה, ועל כרחך דרוצה להקריב בהמה, ואם כן איה השה לעולה.

אולם בגהגות הרד"ל (שם) הקשה עוד על היות רענן, דכיון שציווהו הקב"ה הוי כהרורי ב"ד שאין מתאבלין עליהם. וביאר הטעם הוי כה"ג, עפ"י דהריאקנטי דהעקידה היתה ביוה"כ"פ, וביוה"כ"פ כל העבודות כשירות רק בכה"ג, יעו"ש.

וכתב לפרש בזה שאלת יצחק אבינו "הנה האש והעצים ואיה השה לעולה" דמשראה האש והעצים שהיו חדשים, והיינו משום דבקדשי מזבח אסור להשתמש למזבח בעצים שנשתמשו להדיוט, ומזה הוכיח יצחק דהר המזבח דין מזבח שבמקדש יש לו, כיון דבמה שרי להשתמש בשל הדיוט (עיין זבחים קטז, ב; טור עה"ת פרשת ויצא), ועל כן שאל 'ואיה השה לעולה' דהרי אסור להקריב כלום קודם תמיד של שחר.

וציין גם לדברי הפנים יפות שפירש כע"ז שאלת יצחק, דכיון דלקח עצים ואש של קודש על כרחך דדין מזבח יש לו, דבמה לא בעינן עצים, וא"כ איה השה לעולה דהרי בעינן ביקור ד' ימים. עכ"ד.

ובספר וילקטי יוסף (מנדלקורן, עמ' ר"ז) הביא בשם הגרי"ז מינצברג שהוכיח ג"כ מדברי רבינו שהעקידה היה לו דין מזבח. והוכיח עוד, מדברי חז"ל (ויק"ר ב, יא; תנא"ר פ"ו) דכשקורין הפסוק צפונה לפני ה' הקב"ה זכר עקידת יצחק, והובא בטו"ז (או"ח סוסי"א). ונראה מדברי המדרש דהעקידה היה בגדר עולת מזבח דבעי שחיטה בצפון, ולכן כשקורין הפסוק צפונה לפני ה' מתעורר זכות עקידת יצחק.

והביא שם (עמ' מ', אות ק"ד) מה שהקשה השפת אמת מדוע העלה ליצחק ע"ג המזבח, והרי השחיטה במקדש היה בעזרה ולא על המזבח. ותירץ השפ"א דיצחק היה לו דין עולה דצריך שחיטה בצפון, והיות שהיה במדבר לא ידע צד צפונה של המזבח, ואיתא בזבחים (נח, א) דקדשי קדשים ששחטן בראש המזבח כאילו שחטן בצפון.

והוסיף להוכיח עוד ממה שדרשו חז"ל (זבחים צז, ב) דבעינן שחיטה בכלי ממה דכתיב בעקידה 'ויקח את המאכלת' וכתבו התוס' (שם ובכמ"ק) דלפינן מזה דבעינן כלי שרת. ולכאורה האיך ילפינן מעקידה דבעינן כלי שרת, והרי קי"ל (זבחים קיט, א) דאין כלי שרת בממה, ומוכח דלעקידה יש דין מזבח. וציין גם לדברי הרמב"ן (כב, ג) דאברהם חשש שיהיו העצים מתולעים ולכן לקח עצים משלו שידע שאינם מתולעים. והרי אין פסול 'התלעי' בממה, וע"כ דס"ל דדין מזבח מקדש יש לו.

ויש לציין לדברי הבית יוסף (או"ח סי' רצ"ב) דאומרים בתפילת מנחה בשב"ק 'יצחק ירנן' שיצחק כשהלך לעקידה שר שיר של קרבן. והרי דחשיב קרבן ציבור דאומרים בו שירה, ואלו היה דין במה הרי קי"ל דאין קרבן צבור קרב בממה. וצ"ע.

ועיין בשו"ת חתם סופר (יור"ד סי' רל"ה): מ"ש הדר"ג שכבר נתקדש המקום ע"י אדם הראשון ונח, לא נמצא כן, אלא שבנו מזבח והקריבו שם, אבל שקדשו המקום לא שמענו, רק באברהם אבינו ע"ה שאמר אשר יאמר לדורות הבאים בהר ה' יראה, וקרא המקום יראה. משמע מדבריו שבעקידה נתקדש המקום בקדושת המקדש.

מאות מגידי שיעור והונן תורת האור החיים הקדוש מעידי: ע"פ הספר 'כל הכתוב לחיים' המוביל אלפי ביאורים מגדולי הדורות על ספר 'אור החיים' הקדוש, פרגושים 'מתיקות ועריבות' בדברי האור החיים הקדוש, ומגלים צפונות ופלאות בתורתו הקדושה, עד כדרי ש'משתגשגן ומתלהטין אחריה'.

להשיג בכל חנויות הספרים, או בקו המושת' 0733.743.620

אור החיים – ספרו הקדוש על התורה

מאמרים משוכבי נפש להתלהט ולהתקדש בלימוד אור החיים הקדוש

שוה לכל נפש - כפי דרגתה!

אפשר ופלא הפלאים של הספר הקדוש, שיחד עם עמקותו העצומה ורזיו הנשגבים - נכתב בסגנון השוה לכל נפש. צדיקים ובעלי מדרגה מוצאים בו מפתח להיכלות טמירים, מעמיקי עיון מפלפלים בחידושי ומשתאים מאמתותם, ויהודים פשוטים ממשמשים בדפיו וסופגים אל לבם התעוררות.

איברא, כל הוגה ומעמיק בספר - גם אם גשתו אל הקודש נעשית בפשטות - רואה וחש, כי גם הדברים הנראים פשוטים, עומק ושגב יש בהם, ולא נכתבו בצורה זו אלא כדי שיובנו לכל אחד. בפשטות תמציתית, ללא כל התפעלות או הצבעה מדגישה על חידושים, כתב רבנו את חיבורו, בבחינת הכתוב (קהלת ט, יז) "דברי חכמים בנחת נשמעים". החידוש מובלע באותה נעימה, והרז טמון בקפלי הסגנון הפשוט, וכל אדם מוצא בדברי רבנו כפי דרגתו ושיעורא דליביה.

לא רק סודות התורה נגנזו בלשונו הפשטנית של רבנו. כל דבריו - כולם ממש - בקיצור המחפה על העומק, מועט המחזיק את המרובה, וכל מילה בלשון קדשו טעונה משמעות נסתרת ועמוקה. יש שבמלים בודדות הוא מקיף נושא שלם, או רומז לו. ובעוד הלומד לומד לפי דרכו, המעיין והמדקדק - אם ברי לבב הם ועיניים זכות להם - יחושו במשמעות הנעלמת.

הגה"ח רבי משה שלמה ווייס ('בטלן') זצ"ל מלידי לאדו ומחסידי הרה"ק בעל הישמח ישראל' מאלכסנדר ז"ע ואחיו הרה"ק בעל התפארת שמואל ז"ע. בפרוץ מלחמת העולם הראשונה, עבר לסלונים, שם התקרב להרה"ק רבי שמואל מסלונים ז"ע, ובהמשך עקר לקעשינוב - שבאותה עת הוחלף בה השלטון, מרוסי לרומני - ומשם היה ביכולתו לנסוע להרה"ק רבי אברהם מתתיהו משטעפינישט ז"ע.

בקעשינוב הכיר את כ"ק האדמו"ר רבי יעקב יוסף מסקווירא זצוק"ל, וכשעבר לעיר קאלארש שבבסרביה הצטרף אליו. גם כשהמשיך הרבי ליאס שבסלונים, היה רבי משה יד ימינו ונתמנה להיות משמשו בקודש - והיו מכנים אותו 'רבי משה גבאי'. גם במלחמת העולם השנייה לא זזה ידו מתוך ידו, ולאחר המלחמה כשהרבי קיבל אשרת כניסה לארצות הברית ורבי משה נאלץ להישאר באנטוורפן - היה רבי משה שולח בכל יום מכתב לרבי.

באותן שנים, התקרב לכ"ק האדמו"ר רבי יוסף גרינוולד מפאפא זצוק"ל, שהתגורר באנטוורפן, ויחד עמו נסע לארץ ישראל והסתופף בצל הרה"ק רבי אהרן מבעלזא ז"ע. בשנת תש"ו, עזב את אנטוורפן והתיישב בירושלים עיר הקודש, שם התקרב מאד אל כ"ק האדמו"ר בעל הבית ישראל' מגור זצוק"ל - שרגל היה להפטיר לעברו: "דו ביסט גארנישט אזא בטלן..." (= אתה לגמרי לא כזה בטלן). כן היה מקורב מאד אצל כ"ק האדמו"ר רבי חיים מאיר מיוזניץ זצוק"ל ואצל כ"ק האדמו"ר רבי יוחנן מרחמסטריווקא זצוק"ל.

לאחר שאמו נפטרה, בשנת תש"כ, עקר רבי משה לארצות הברית והתיישב בשיכון סקווירא, סמוך ונראה לרבו המובהק, ונחשב לאחת מ'מדמיות הוה' בין

הקדוש, שתו בצמא את הדרכותיו וכלליו, כשהיה מורה ומלמד כיצד יש למצוא ענין וטעם בכל דבר. בהיותו בקי ורגיל ב'אור החיים' הקדוש, מיאן רבי משה לקבל מילה אחת מיותרת בלשון רבנו, כי לא הוסיף אות לתפארת המליצה וכל דבריו מדוקדקים בתכלית הדיוק, לרבות הביטויים והמליצות, ואפילו אופן הבאת הפסוקים.

כאשר הביא רבנו פסוק במלואו, או כשחיסר ממנו תיבה או אות, היה רבי משה מחפש ותובע לדעת איזה קושי בא רבנו לבאר באותו שינוי.

וכשפירש רבנו כמה פירושים - הטעים רבי משה - מוכרחים אנו ללמוד מכך, שרבנו לא מצא שלמות באחד מהם, כי באותו פסוק רבו הקושיות והדקדוקים ואין אחד מן הפירושים מקיף ומשיב על כולם, ורק בהצטרפות כל הפירושים יחדיו יסורו הדקדוקים והקושיות כולם.

במקום שכתב רבנו תיבת 'פירוש' בתוך דבריו, הגם שנראה שרבנו בא לבאר את תוכן דבריו, הדגיש רבי משה והוכיח שבכך מפרש רבנו לשון הפסוק ודיוקו.

דוגמא לדבר, נמצא לפנינו בפרשתנו שכתב רבנו על הפסוק (בראשית יח, ב) "והנה שלושה אנשים נצבים עליו" בזו הלשון: "ואומר 'נצבים', לומר, כי אברהם להכרתו במשרתי עליון הכיר בהם שהיו ממונים על דבר, **פירוש:** הכיר בהם שהיו שלוחים אל אברהם לצורכו, כמו שכן היה אחד לרפאותו ואחד לבשר 'כעת חיה' וגו'. ואחד, הגם שהיה הולך להפוך את סדום, אף על פי כן לסיבת אברהם היה עומד מעוכב מלכת עד אשר דבר ה' אליו והיה מה שהיה, ואז פנה והלך לו, הרי כי כל העמדתו היתה עליו". וביאר רבי משה, שמה שכתב רבנו 'פירוש', לא בא להטעים ולבאר את הרעיון שכתב, אלא לבאר תיבת 'עליו' שבואם היה לצרכו.

כששמע מאן דהוא האומר על לשון ה'אור החיים' הקדוש שהוא 'לתפארת המליצה' או 'אגב גררא', גער בו והוכיחו על פניו, כי אין תיבה מיותרת בלשון הזהב של רבנו.

הוא שרמז רבנו בהקדמתו וכתב:

ואת השני אקח - רוח דעת, לשקול במשקולת הדעת, בהתכוננות הדעת, שהוא דבר המתאים בין החכמה והבינה. ואל זה אביט בדבר ואופנו. **ואת אשר עדין יגיעו הדברים להבין בהם, לבל ישימו בפייהם מר למתוק מדבש, ויורק טעמו מחשרון המקבל.**

החסידים. לאחר פטירת רבו, בב' בניסן תשכ"ח, קיבל מרותו של כ"ק האדמו"ר שליט"א וחיזק את התקשרות כל העדה אליו. כאשר התבקש לבית עולמו, בכ"א בטבת תשל"ב, הלך לפניו צדקו ושמו הטוב נישא בפי כל.

בקי עצום היה בכל חדרי תורה, בש"ס ובפוסקים ובמילי דחסידותא, אך התקשרותו העצומה עם הספר 'אור החיים' הקדוש, פלאית היא, וכפי שהתבטא כ"ק האדמו"ר רבי חיים זאנוויל מריבניץ זצוק"ל (שהכיר את רבי משה מקעשינוב ומשטעפינישט, שכן הרה"ק משטעפינישט החשיבו כבן ממש) בהגדרה נדירה: "רבי משה בטלן הוא 'חד בדרא' בלימוד 'אור החיים' הקדוש" (קונטרס 'איש חסיד היה' (פרק ג, אות כז) שבספר 'יד אור החיים' הקדוש' בעריכת הרה"ח רבי חיים דוד באקאן שיח").

וסיפר עוד, שבשטעפינישט היה חברה של כמה לומדים שכל אחד מהם ידע ש"ס בעל פה ("צוריק-צו-וועגס" - ישר והפוך), ורבי משה היה 'יחיד מומחה' באור החיים' הקדוש.

דמותו של רבי משה חקוקה בקרב זוכריו 'אור החיים' איד', והיה לומד 'אור החיים' הקדוש בכל יום וכל היום, בחרדת קודש ובעיון מעמיק, כשבכל שבוע היה לומד כמה פעמים את דברי רבנו על הסדרה. נוהג היה ללמוד עם בחורים ואברכים, כשהוא מדריכם ומדברנם: "גוט צו קייען" (= ללעוס טוב את דברי 'אור החיים' הקדוש), "ציליען די ווערטער" (= למנות את התיבות) וכדו'.

ואף אמר פעם - להרה"ח רבי חיים אלתר ראטה ז"ל - כי "הלימוד באור החיים' הקדוש מדרך את האדם בדרכי הלימוד, ממש כפי שבלמוד גמרא לומדים כיצד ללמוד". ואם בכל השבוע כך, בשבת קודש היה כל כולו שקוע ב'אור החיים' הקדוש, מבואו ועד צאתו, ואמר כמה שיעורים בכל עת מצוא.

אלו שזכו ללמוד עמו, רכשו מבט מזוכך על לימוד 'אור החיים' הקדוש ושמעו מפיו ביאורים נפלאים בדיוקו כל תיבה בלשון רבנו. בידו היו מסורים כללים ויסודות בתורת רבנו, וכל מילה גיתה אצלו 'תורה שלמה'. כששאלוהו מדוע אינו כותב את חידושי על 'אור החיים' הקדוש, השיב: "מה?! לכתוב פירוש על 'אור החיים' הקדוש?! הרי את הספר הזה לומדים בפרד"ס ממש, וככל שלומדים יותר כך מקבלים הרגש חדש. וממילא, כיצד ניתן לעשות חיבור על ספר זה".

התקשרותו המופלאה 'אור החיים' הקדוש, יסודותיה עוד בהסתופפו בצל הישמח ישראל' מאלכסנדר, עליו התבטא הרה"ק רבי יעקב אריה מראדזימין ז"ע שנשמתו היא נשמת רבנו 'אור החיים' הקדוש.

המשכה, בכניסתו תחת צלו של הרה"ק משטעפינישט, נכדו של הרה"ק רבי ישראל מריזין ז"ע, שהוא זרעו אחריו החשיבו מאד את הקביעות בלימוד זה. וסופה והתעצמותה בקשר האמיץ והעמוק שנרקם בינו לרבו המובהק מסקווירא, שקידש את הלימוד באור החיים' הקדוש והשיתו כאחד היסודות והתנאים לשיטתו בהנהגה.

פעם אמר לו הרבי: "ידוע כי חסידים לא היו לומדים בספר שהמחבר לא היה גדול במדרגתו מהדברים שכתב בספרו. והנה, אם התקבל הספר 'אור החיים' הקדוש בכל חצרות החסידים, הרי לנו שהוא היה באלף מדרגות גבוה יותר מספרו" - ורבי משה נטל אמרה זו והעמידה לנגד עיניו בלומדו בספר.

מספרים עליו, כי היה הוגה כל ימיו ב'אור החיים' הקדוש, ויחד עם זאת לא פסק מלמצוא בו חידושים שלא עמד עליהם קודם לכן. תלמידיו שזכו להשתתף בשיעוריו בספר

סגולת 'המתפלל על חבירו'

וה' פקד את שרה כאשר אמר ויעש יהוה לשרה כאשר דבר (כא, א).

בפרשתנו מסופר שאבימלך לקח את שרה, והקב"ה העניש אותו שלא יוכל להוליד, ורק לאחר שהחזיר את שרה לאברהם, התפלל אברהם עליו שיוכל להוליד. ומיד אחר כך מסופר שאברהם בעצמו הוליד בן.

ואמרו חכמינו זכרונם לברכה שיש קשר בין הסיפורים, שאברהם בטבעו לא יכל להוליד, וזכה לבנים, בזכות שהוא התפלל על אבימלך שיוכל להוליד, וכל המתפלל על חבירו הוא נענה תחילה.

ושאל רבינו הקדוש, הרי הקדוש ברוך הבטיח כבר לאברהם אבינו, הרבה לפני הסיפור עם אבימלך שיהיו לו בנים, ואם כן מה היה צורך בסגולה של "המתפלל בעד חבירו"?

ומתוך רבינו הקדוש, שלפעמים הקדוש ברוך הוא רוצה שישועת האדם תבוא דוקא על ידי סגולה מסוימת שהוא יקיים, ומזמין לידו אפשרויות לקיים את הסגולה. וזה גם היה אצל אברהם שהיות שהקדוש ברוך הוא הבטיח לו בן, זימן לידו את הסגולה לזכות לזה.

ונמצא, כי סגולה היא בגדר השתדלות שהאדם עושה לזכות בישועה, כי לפעמים הקדוש ברוך הוא רוצה שהישועה תבוא דוקא אחרי עשיית הסגולה. [אבל כמובן שגם לאחר הסגולה, אין הדבר מובטח, רק לפעמים הוא האמצעי להביא את הישועה].

וזה לשון קדשו: 'הבטחתו יתברך היתה שיתן לו בן, והזמין לו ה' מצוה שסגולתה שיפקד, וזכה נתקיימה הבטחתו, כי כשירצה ה' להיטיב יזמין המצוה שסגולתה היא הטובה המבוקשת'. **עד כאן לשון קדשו.**



הכרת פניו ענתה בו

בפרשתנו מסופר על הפיכת העיר סדום על ידי המלאך. לוט בן אחיו של אברהם ניצל מן ההפיכה בזכות אברהם, ובא מלאך מיוחד להוציא את לוט ומשפחתו מן העיר, אולם הזהיר את לוט ומשפחתו שלא יביט אחורנית לראות את ההפיכה של סדום. לוט שמע לקולו וניצל, ואילו אשתו הפכה את פניה והפכה לנציב מלח.

רבינו מבאר מדוע הקפיד ה' על כך שלוט ואשתו לא יפכו את פניו לכיוון סדום, וזה לשונו: "הטעם, לצד כי הכרת פני אדם תענה בו מה פעל, לזה לא יחזיר פניו למול העיר, כי שם המשחיתים ויכירו בו סימן התיעוב ואין לו זכות להנצל מהם, וצא ולמד מה עלתה לאשתו". כלומר, היות שלוט ואשתו היו רשעים, והכרת פניו של אדם מעידה על מעשיו, לכן אם יהפוך פניו המלאכים יכירו במעשיו הרעים ואין לו זכות להינצל.

בהקשר לכך יוספר, שרבינו אור החיים הקדוש הקדוש סבל רדיפות ויסורים כמעט כל ימיו עד שעלה לארץ הקודש, וכפי שהוא מספר בהרחבה בהקדמה לספריו הקדושים, שהיו לו רדיפות "מיום עמדו על דעתו" גם מיהודים שהציקו וציערו אותו.

בספר "מסעות ירושלים" מסופר, כי כשעלה האדמו"ר ה"מנחת אלעזר" ממונקאטש וצ"ל להשתטח בציונו הקדוש של רבינו בהר הזיתים, סיפר כי אחד מהסיבות שאנשים רדפו אותו, כי הוא היה מכיר על המצח שלהם את העבירות שלהם, והיה מוכיח אותם על כך. דרך אגב מסופר שאמר עוד, שציונו הקדוש של רבינו ממוקם, באותו מקום ששפכו את ה"דשן" של המזבח בזמן שבית המקדש היה קיים, ולכן המקום קדוש ומסוגל ביותר.

יצויין שגם בפרשת ויגש [פרק מו פסוק ל] מעיד ומספר רבינו: "מצינו לצדיקים שלמים וכן רבים שהכירו ברושם הפנים מעשה אדם". ואולי מרמז על עצמו, וכפי דרכו להעלים מדרגותיו.

נערך מתוך שיעורי אור החיים
מאת הרה"ח יהודה וייס שליט"א



שלישי למילה מנין ומדוע?

חז"ל הביאו במסכת בבא מציעא (דף פו, ב) על הכתוב בפרשה "וירא אליו ה' באלוני ממרא והוא יושב פתח האוהל כחום היום", מאי 'כחום היום' אמר רבי חמא בר חנינא יום שלישי למילתו היה ובא השי"ת לבקר את אברהם.

תמה רבינו, מנין נודע הדבר שאכן היה זה דוקא ביום השלישי, ומדוע דוקא ביום זה ולא לפני כן.

ומתחילה מצדד שאין להסיק מהכתוב אצל שכם שנאמר (לד, כה) "ויהי ביום השלישי בהיותם כואבים", ומשמע שאז הכאב גובר ביותר, כי יש לחלק ולומר ששם היה זה מחמת חולשה, שזה מובן בהגיון שכעבור שלושה ימים שהחולשה מתמשכת וגוברת זהו סיבה לדבר שבאו עליהם דוקא בזמן של חולשה מרובה, כדי שלא יוכלו להתנגד למולם.

אבל כאן שמדובר מצד הסכנה ולצורך ביקור חולה, מסתבר לומר שביום הראשון הסכנה הרבה יותר ממשית וגדולה מאשר ביום השלישי. ומציין כראיה לדבר מדברי הגמרא במסכת שבת (קלד, ב) שם מוכח כחילוק זה שהסכנה שביום הברית גדולה ביותר מהימים הבאים שלאחר כך, וגם מהיום השלישי.

עוד זאת, מחדד רבינו, גם אם נאמר שהסכנה ביום ראשון איננה ביותר מיום השלישי, אבל על כל פנים יום השלישי אינו מסוכן יותר, ומדוע איפוא המתין הקב"ה ליום ג', הלא דבר הוא. והשאלה העולה מעליה, מאן יימר שהיה זה אכן ביום ג'.

אמנם מביא רבינו לשיטת הטור (יורה דעה סימן שלה) ששגירסא אחרת היתה לו בגמרא ולא כתב שהיה ביום ג', אלא סתם שבא הקב"ה לבקר.

אבל הר"ן שם סובר ומפרש שביום המילה וביום השלישי למילה אז יש סכנה, ולא ביום השני, וכמו שאמרו חז"ל שאין לבקר החולה בכל ג' שעות ראשונות שבכל יום, כי אז גופו מתחזק ואם יבואו אז לבקר יראה כאילו הבריא, וכבר לא יבקשו עליו. ממילא גם ביום השני למילה אין לבקר החולה הנימול, וכל היום נחשב כג' שעות הראשונות. לכן מובן שביום השני לא בא הקב"ה לבקר.

כמו כן ביום הראשון לא בא לבקר מטעם מה שאמרו במסכת נדרים (מ, א) רבא ביומא קמא דחליש ציוה על אנשי ביתו שלא לפרסם הדבר מחשש של עין הרע שידברו בענין ויוכל להביא נזק מדיבורים בטלים.

לפי זה יונח מאוד שהקב"ה לא רצה לבקר את אברהם ביום המילה שלא יתפרסם חוליו וידברו על כך, כי ודאי יגרום לפירסום בבוא אליו מלך מלכי המלכים הקב"ה בכבודו ובעצמו ויתפרסם בכל העולמות.

אך אם תשאל מדברי הירושלמי במסכת פאה (פרק ג) שמחלק ואומר שלקרובי החולה יש רשות לבקר גם ביומא קמא, ופסקו המהרי"ק (סימן שלה), מחמת שכשהקרובים באים אין כל חשד שמחמת ביקור חולה נכנסו, כי דרכם לבוא בכל עת זה אצל זה. והרי השי"ת היה קרוב ביותר אל אברהם, ואין צורך לחשוש שבשביל לבקר הגיע.

אלא שסוף כל סוף כשמדובר בהשי"ת אין להסתמך על היתר קורבא, כי הפירסום גדול ועצום ויוכל לגרום להיפך הטוב. לכן תיכף ביום השלישי בא לבקר ולא לפני כן, ולא מטעם חולשה או סכנה.